

О. Оля,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
O. Oleia,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University

**ЕТНОКУЛЬТУРНЕ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ:
ДЕФІНІТИВНИЙ АНАЛІЗ**

**ETHNO-CULTURAL EDUCATION OF PERSONALITY:
DEFINITIVE ANALYSIS**

Анотація. У статті розкрито основні ключові поняття, обґрунтовано зміст цих понять та специфіку. Розкрито сутність етнокультурного виховання як основи формування етнічної самосвідомості особистості.

Abstract. The article reveals the main key concepts, substantiates the content of these concepts and specifics. The essence of ethnocultural education as a basis for the formation of ethnic identity of the individual is revealed.

Ключові слова: виховання, етнокультурне виховання, особистість, самосвідомість, культура, традиції.

Key words: education, ethnocultural education, personality, self-consciousness, culture, traditions.

Постановка проблеми. Багатовимірний характер суспільства ставить перед системою освіти ряд завдань, що передбачають необхідність включення у пріоритетний ряд освіти (поряд із власне освітньою метою) також і завдання духовної консолідації багатонаціонального народу України в єдину націю і впровадження програм, спрямованих на етнокультурне виховання учнів.

Тенденція до збереження і відродження етнічних локальних традицій, різноманітних форм традиційної культури характерна для всього сучасного світу. В останні десятиліття простежується тенденція до збільшення числа людей, усвідомлено бажаючих зорієнтувати своє життя в напрямку національно-культурних цінностей і традицій. На сучасному етапі етнокультурне виховання має найбільший потенціал у реалізації культуротворчої функції освіти, покликаної сформувати покоління, орієнтоване на розуміння значущості народної культури та історії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування етнокультурної компетентності дітей і молоді розглядається в різних аспектах: методологічні основи реалізації компетентнісного підходу до навчання розробляються Н. Бібік, О. Пометун, О. Савченко; особливості засвоєння дітьми та молоддю елементів етнокультури в освітньому просторі загальноосвітньої школи знаходимо у працях В. Євтуха, О. Джуринаського, Г. Дмитрієва, Т. Мацейків, Т. Поштарьової; різні аспекти формування етновиховного простору початкової школи досліджують О. Будник, Г. Воробей, Е. Заредінова, Г. Кловак, Н. Кузьменко, Л. Ходанич, Н. Чернуха.

Метою статті - визначити актуальність етнокультурного спрямування початкової освіти, тлумачення поняття «етнокультурне виховання» у педагогічній літературі.

Виклад основного матеріалу. Для уточнення визначення «етнокультурне виховання» нам необхідно визначення базових категорій: «етнос», «культура», «виховання».

«Етнос» - (від грецького - народ) - група людей, об'єднана спільними ознаками: походження, мова, культура, територія проживання, самосвідомість. Для етнічної приналежності першорядне значення мають географічні, культурно-історичні, лінгвістичні і конфесійні особливості. Виховання етнічної приналежності відбувається через мову, цінності і норми, історичну пам'ять, релігію, народне мистецтво.

Під «вихованням» як суспільним явищем ми розуміємо передачу історичного і культурного досвіду від покоління до покоління. Виховання тісно взаємопов'язано з навчанням і сприяє розбудові та утвердженню основних якостей особистості, що характеризують світогляд, соціальні та моральні позиції.

Латинський термін «культура» означає плекання, вдосконалення чогось. Беручи до уваги дане трактування, етнокультурне виховання ми будемо розглядати з точки зору формування національної ідентичності, світогляду, соціальних і моральних позицій на основі національних і культурно-історичних цінностей.

Розгляд етнокультурного виховання як способу забезпечення специфічних освітніх потреб та інтересів соціуму в галузі освіти і культури дозволило нам конкретизувати дане визначення. У нашому дослідженні під етнокультурним вихованням ми розуміємо цілеспрямований освітній процес, орієнтований на збереження і відродження національних і культурно-історичних особливостей українського народу, що формує художньо-творчі здібності учнів і інтерес до творчої діяльності, ціннісне ставлення до національної культури та історії, мотивацію на самовдосконалення.

Етнокультурне виховання, що реалізує принцип збереження і розвитку національної культури і традицій, передбачає можливість введення в освітній процес змісту, пов'язаного з історією, традиціями, культурою свого народу. Воно дозволяє організувати заняття, спрямовані на вивчення природних, соціокультурних, економічних особливостей, української мови, національної культури і традицій.

Історико-педагогічний аналіз передумов становлення і розвитку етнокультурного виховання, найвиразніше простежується в творчій спадщині великих педагогів. Досвід та ідеї К. Ушинського, А. Макаренка, В.Сухомлинського є особливо значущими. Саме вони одними з перших наполягали на уважному вивченні народних традицій виховання і їх творче використання в створенні наукової теорії педагогіки. На їхню думку, учням слід було пропонувати розповіді на моральні теми, які могли бути запозичені з усної народної творчості, проводити з дітьми змагання з відгадування загадок, вивчати звичаї народу, його минуле тощо.

К.Ушинський вважав, що система виховання породжується історією народу, його потребами і побутом, його матеріальною і духовною культурою, вона не може існувати поза вирішенням гострих соціальних проблем. Концепція національного виховання, запропонована К.Ушинським, базувалася на його твердженнях про те, що кожен цивілізований народ протягом століть виробив власну систему виховання і освіти, що відповідає інтересам національного розвитку. Ця система ґрунтувалася на формуванні такого ідеалу людини, яким він видавався в кожній країні. Педагог стверджував, що не дивлячись на схожість педагогічних форм усіх європейських народів, у кожного з них своя особлива національна система виховання, своя особлива мета і свої особливі засоби досягнення цієї мети.

В. Сухомлинський - один з найосвіченіших педагогів свого часу - рішучим чином вимагав самого дбайливого ставлення до духовних скарбів народу, вирішальними з яких він вважав народні традиції виховання підрастаючого покоління.

Ініціаторами вирішення найбільш актуальних проблем художньої освіти школярів виступили відомі діячі мистецтва: Д. Кобалевський, С.Герасимов, Б. Неменський . Їхні художньо-педагогічні концепції виходили за межі мистецтва і його специфіки. На їхню думку ключове завдання - розвиток творчих можливостей учнів через призму художньої освіти.

Значно зросла увага до проблем теорії і практики етнокультурного виховання як найважливішого засобу формування національної самосвідомості, всебічно розвиненої, духовно багатой особистості. Першоосновою є рідна культура, формування національного характеру і національного самовизначення.

Національний компонент повинен сприяти вільному розвитку особистості на основі поєднання загальнолюдських цінностей і національної самобутності, дбайливого ставлення до життя і здоров'я людини, вихованню громадянської позиції і любові до Батьківщини.

Ряд вчених, що займаються питаннями етнокультурного виховання, розглядають національний компонент як допомогу школярам в оволодінні культурою свого народу і взаємодії з

представниками інших національностей (Т.Костюкова), як спосіб забезпечення специфічних потреб і інтересів в галузі освіти (І. Закірова). Л.Волович вважає, що національний компонент є складовою частиною навчального матеріалу, орієнтованою на духовну культуру особистості в її національному вираженні, як своєрідний механізм підвищення інтересу учнів всіх рівнів освіти до знань, а також як установку на вироблення масштабу мислення і особистості майбутніх фахівців і громадян, що володіють високим рівнем національної гідності. Л. Харисова під національним компонентом розуміє частину державного утворення, що покликана виконувати двоєдину функцію: відтворення культур народів, які проживають на території України; забезпечення інтеграції культур і формування загальноукраїнського культурного простору як єдиного різноманіття.

Етнокультурне виховання здатне не тільки враховувати інтереси національної культури і традицій, але також і потребу особистості в національно-культурній самоідентифікації. Тому на сучасному етапі етнокультурне виховання розглядається нами як спосіб повернення втрачених духовних цінностей, моральних естетичних норм поведінки, відносин між людьми та поколіннями, устрою сімейного і побутового життя. Отже, можна припустити, що етнокультурне виховання здатне впливати на родинну педагогіку, в якій у спадок передавалися від батьків дітям світогляд, професія, стереотипи свідомості та поведінки, що становлять суть виховання [4].

В народній педагогіці мета виховання полягала у формуванні духовно-моральних основ людини, що відрізняється красою розуму, душі, вчинків, почуттів і думок. Суть народної «школи» виховання полягала в традиційній передачі від покоління до покоління виховного досвіду, який накопичувався століттями. У пам'ятках народної педагогіки, створених сотні років назад, були визначені способи і прийоми навчання і виховання, а також елементарні педагогічні вимоги. У них розповідається про привчання дітей до праці, дитячі знаряддя праці, дитячі свята, пісні і музичні інструменти, танці та ігри, що мають величезне виховне значення для підростаючого покоління.

На наш погляд, етнокультурне виховання може вирішити проблему народної (сімейної) школи виховання і допомогти учням оволодіти культурою свого народу (культурою споживання, культурою спілкування, культурою знання, культурою праці), дозволяє організувати художньо-творчі заняття, орієнтуючись на національну своєрідність. При визначенні місця і ролі етнокультурного виховання ми розглядаємо його як спосіб, що підсилює ефективність виховання за рахунок введення засобів національної культури, які допоможуть направити сучасний освітній процес на формування етнічної самосвідомості, розвиток розуміння ролі свого народу у світовій культурі.

Б.Рибаків зазначав, що пізнання народної культури, всіх видів творчості неможливе без виявлення його архаїчної підоснови, а вивчення язичництва - це не тільки заглиблення в первісність, але і шлях до розуміння культури народу.

Аналізуючи засоби національної культури, що використовувались нашими пращурами в народній педагогіці, наголошуємо, що виховний потенціал національної культури був спрямований на формування у дітей етичних, естетичних і моральних якостей особистості, почуття національної самосвідомості, патріотизму, розвитку творчих здібностей. Отже, засоби національної культури можуть бути використані в якості основи змісту етнокультурного виховання [3].

Таким чином, етнокультурне виховання ми розглядаємо в сукупності основних принципів: 1) історико-культурна спрямованість виховання та освіти, що передбачає організацію освітнього процесу на основі історії та культури; 2) інтеграція навчальних дисциплін (освоєння музичного фольклору у поєднанні з піснею, музикою, танцем); 3) ідентифікація та само актуалізація особистості, яка заснована на введенні в зміст етнокультурного виховання знань про людину і суспільство; 4) гармонізація міжетнічних відносин; 5) включення національної культури в систему світової культури; 6) виховання дружнього ставлення до людей різних національностей; 7) знайомство з культурними досягненнями інших народів.

Висновки. модернізація соціокультурного простору, що відбилася на всіх сферах життєдіяльності, в тому числі і вихованні, дозволила звернути пильну увагу на етнокультурне виховання, так як, відповідно до тенденцій розвитку суспільства, даний напрямок у вихованні дозволяє реалізувати принципи збереження і розвитку національних культурних традицій і відповідає потребам соціуму у вихованні дітей.

Література

1. Теоретичні основи педагогіки: Курс лекцій. Підручник для студентів / За ред. проф. О. Вишневецького. – Дрогобич: Поліграфічна фірма "Коло", 2001.- 132 с.
2. Лозко Г. Етнологія України. Філософсько-теоретичні та етнорелігійознавчі аспекти. – К.: Артк, 2001. – 304с
3. Мурзина О. Етнічний та поліетнічний простір людини // Урок української. – 2004. - №2. – С.48-51.
4. Степико М. Буття етносу: витоки, сучасність, перспективи (філософсько-методологічний аналіз). – К.: Товариство "Знання", КОО, 1998. – 251с.
5. Русова С. Вибрані педагогічні твори: У 2 кн. Кн. 1 / За ред. Є.І. Коваленко. – К.: Либідь, 1997. – 272 с.
6. Чепіга Я. Національне виховання / Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX – XX ст.): Хрестоматія / Поряд. Л.Д.Березовська та ін. – К.: Наук. світ, 2003. – 418с. – С. 191-208.
7. Старовойт Л.В. Аплікація як засіб всебічного та гармонійного розвитку дошкільників / Л.В. Старовойт// Zbiór raportów naukowych. „Pedagogika. Nauka wczoraj, dzis, jutro (30.05.2015 – 31.05.2015) – Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2015. – P.9-11
8. Мацейків Т. Етнокультурна ідентифікація особистості // Педагогіка і психологія. – 2001. - №1. – С. 17-23.
9. Starovoit, L. V. (2015). Khudozhnye konstruyuvannya z paperu ta kartonu [The artistic design of paper and paperboard]. Vinnytsya: FOP Korzyn D. Ju., 168.

УДК 373.3.015.31:792

Н. Олійник,
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
Вінницького державного педагогічного
університету імені М. Коцюбинського
N. Oliynyk,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University

ТЕАТРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

THEATER ART AS A MEANS OF CREATIVE DEVELOPMENT OF YOUNG SCHOOLCHILDREN

Анотація. Стаття присвячена актуальній проблемі сучасної педагогічної науки – творчому розвитку молодших школярів у процесі театралізованої діяльності. Проаналізовано наукову літературу та розглянуто принципи та методи використання елементів театру в початковій школі.

Abstract. The article is devoted to the topical problem of modern pedagogical science - creative development of junior schoolchildren in the process of theatrical activity. The scientific literature is analyzed and the principles and methods of using the elements of theater in primary school are considered

Keywords: development, theatrical art, education, theatrical games.

Ключові слова: розвиток, театральне мистецтво, виховання, театралізовані ігри.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день педагогічна наука і практика частіше почала звертатися до особистості дитини, до розвитку всіх внутрішніх процесів, які пов'язані із діяльністю, спілкуванням. Досить велика увага приділяється дослідженню пізнавальних інтересів, оскільки вони відіграють важливу роль цінних мотивів діяльності, а згодом стають стійкою рисою особистості та проявляються в зацікавленості, допитливості, постійному бажанні отримувати нові знання. Національна Доктрина розвитку освіти України в XXI ст. визначає головною метою освіти створення умов для розвитку й самореалізації кожної особистості як громадянина України, формування покоління, здатного навчатися протягом усього життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства. В системі Нової української школи пріоритетним напрямом є особистісний розвиток, який пов'язується із розвитком творчих здібностей учнів протягом навчання у школі.